

Na období Adventu a Vánoc 2023 jsme v sálech přízemí Regionálního muzea v Českém Krumlově uspořádali výstavu Vánoční stromek v proměnách času. Ústřední roli výstavy hrál symbol dnešních Vánoc – jehličnatý stromek. Záměrem bylo zachytit historickou proměnu jeho zdobení od jeho zdomácnění v českých zemích prakticky po současnost. Návštěvník měl možnost obdivovat tradici dekorování a sledovat tak vývoj vkusu a designu.

Zvyk zdobit na Vánoce stromek je ve většině evropských zemí poměrně novodobou záležitostí. Do Čech zavítal až na počátku 19. století. Nejprve se zabydlel v panských sídlech a měšťanských rodinách, na venkov pronikal pomaleji.

Ještě na počátku 20. století nebyla přítomnost vánočního stromku ve venkovském interiéru samozřejmostí. Časem ale stromky zdomácněly i zde a doplnily, mnohde dokonce nahradily původnější betlémy.

Spolu s vánočním stromkem se rozvíjela také bohatá tradice vánočního dekorování, která se v průběhu času hodně proměňovala. Prapůvodní ozdoby byly většinou jedlé. Sloužily nejen k okrase, ale především jako dárky pro děti.

Vývojově nejstarší vrstva vánočního zdobení byla v rámci výstavy demonstrována na venkovském stromku, který byl opatřen jablky, drobným pečivem, ořechy, do papíru balenými kostkami cukru, sušeným ovocem a řetězy z šípků.

S rozšířením obvyklé strojit na Vánoce stromek začala úměrně stoupat také poptávka po trvalejších a honosnějších ozdobách. Návštěvníci výstavy si měli možnost prohlédnout starší, dnes již téměř neznámé typy pocházející z první třetiny 20. století jako byly tragantové nebo vatové ozdoby, unikátní ozdoby z takzvané drážďanské lepenky, ze skleněných vláken, leonského drátu, nebo kartonové ozdoby pokryté skelnou drtí.

Skleněné ozdoby, které jsou neodmyslitelnou součástí dnešních Vánoc, jsou ze všech zmíněných nejmladší. Původně se do českých zemí dovážely. Proslulé byly například foukané ozdoby z německého města Lauscha v Durynsku.

Slavná kapitola českých foukaných skleněných ozdob souvisela se sklářským řemeslem a začala se psát v oblasti Jizerských hor a Krkonoš. Produkce se rozvíjela dvěma směry.

K tomu staršímu patřila výroba ozdob z dutých perliček navlékaných na drátcích. Její počátky spadají do doby kolem roku 1910, kdy navázala na původní výrobu foukaných korálků určených pro výrobu bižuterie.

Velká část výstavy byla věnována současné produkci krkonošské dílny, která se může pochlubit nepřetržitou činností výroby perličkových ozdob od svého založení až do dnešních dnů. Tou je firma Rautis z Poniklé, zachovávající i dnes tradiční postup a technologii výroby. Díky tomu byly ponikelské ozdoby v roce 2020 zaneseny na prestižní seznam nemateriálního kulturního dědictví UNESCO.

Vznik druhé neméně významné kapitoly se datuje do třicátých let 20. století a je spjat s výrobou skleněných foukaných ozdob různých tvarů, především klasických kulovitých baněk, bez kterých si většina z nás neumí Vánoce téměř představit.

Česká produkce během několik let z domácích obchodů téměř vytlačila výrobky z Německa a stala se také jedničkou na světových trzích a mezinárodní prestiž neztratila ani v dekadách následujících po druhé světové válce.

Kromě vánočních ozdob a dekorací umístěných ve vitrínách byly dominujícími prvky výstavy živé stromky nazdobené ve stylu a dle vkusu převažujícím v tom kterém historickém období.

Jak v interiéru tak i exteriéru muzea byly navíc instalovány stromky okrášlené originálními vlastnoručně zhotovenými ozdobami vytvořenými školními i předškolními českokrumlovskými kolektivy.

Výstavu také doplňovaly dobové fotografie zachycující interiéry rodin s nazdobeným stromkem z různých období, poskytnuté jak Fotoateliérem Seidel, tak i příznivci muzea a soukromými sběrateli.

Kromě Regionálního muzea se na výstavě zápůjčkami a konzultacemi podílelo také Středočeské muzeum v Roztokách u Prahy, Dům historie Přešticka, Jihočeskému muzeum v Českých Budějovicích, firma Rautis v Poniklé, Lesy České republiky a soukromí sběratelé.

Výtvarné řešení, prostorová koncepce bylo dílem grafičky našeho muzea Lenky Kohoutkové. Výstava by také nevznikla bez přispění a součinnosti dalších zaměstnanců.

Výstava v předvánočním čase přilákala velký počet návštěvníků, kterým naše muzeum nabídlo i praktickou tvůrčí dílnu. Ta se nesla v duchu zhotovení perličkových ozdob podle tradiční techniky a návodu ponikelské firmy Rautis.

Kromě návštěvnického zájmu získala výstava i mediální pozornost ze strany Jihočeské i České televize, která zde natočila vánoční vydání pořadu Toulavá kamera.

